CZU: 343.435:343.541 **DOI: 10.5281/zenodo.8228291**

VIOLENȚA PSIHICĂ ÎN CAZUL INFRACȚIUNILOR PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ (VIOLUL)

BUGA Larisa
doctor în drept, conferențiar universitar,
Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată
ORCID: 0000-0001-9548-4009

In this article, the author addresses some aspects with reference to psychological violence in the case of the crime of sexual life, namely, the crime of rape. Physical violence is analyzed in relation to psychological violence and the forms of manifestation of the crime of rape.

Keywords: *physical violence, mental violence, coercion, threat, crime.*

Creșterea alarmantă a violenței reprezintă una din problemele mari la început de mileniu, amenințând încontinuu relațiile dintre oameni și dintre națiuni.

Amploarea violenței și consecințele acesteia nu pot fi estimate la justa lor valoare din cauza disimulării unor fapte, a nereclamării acestora, a includerii în statistică numai a condamnărilor definitive, precum și din alte cauze care generează diferențieri între infracționalitatea reală și cea aparentă.

Violența criminală poate servi drept unul dintre cei mai importanți indicatori ce caracterizează o societate. În această ordine de idei, unii autori [1, p. 52] menționează că fiecare societate se va deosebi prin nivelul, specificul de manifestare a fenomenului de violență, fapt care se află în funcție directă de structura socială, de particularitățile naționale și culturale ale ei.

Prezența unui anumit nivel de violență în societate este un fenomen normal, susține V. Bujor, afirmând că depășirea nivelului respectiv va atesta tendințele nefavorabile într-o asemenea structură socială, iar atunci când creșterea violenței depășește cu mult creșterea populației, atestăm procese distructive în societate și că aceasta din urmă se află în pragul unor mari perturbări sociale [2, p. 10].

Acest subiect în prezent este puțin discutat de savanți, dar, totuși, se află în atenția criminologilor autohtoni, printre care V. Bujor, Gh. Gladchi, S. Brînză, precum și a celor străini: I. Burns, A. Miller, E. Byron etc.

Scopul acestei lucrări este de a prezenta câteva aspecte ale manifestării violenței psihice în cazul infracțiunilor sexuale, în special în cazul infracțiunii de viol.

Pentru a atinge acest scop ne-am propus următoarele obiective:

- dezvăluirea noțiunii de violență;

- elucidarea formelor violenței (fizică și psihică);
- manifestările violenței psihice în cazul infracțiunii de viol.

Violența, ca element al multor infracțiuni, influențează asupra calificării infracțiunilor și răspunderii penale.

Violența semnifică orice act de constrângere fizică, directă sau indirectă, de o anumită finalitate [3, p. 138], realizat cu ajutorul unei persoane, situații, instituții, comunități sau împotriva oricărui alt obiect, în urma căreia obiectul poate fi distrus [4, p. 732].

Autorul Gauhman definește violența ca pe o „influență ilegală, social periculoasă asupra organismului uman, săvârșită contrar voinței sale sau cu amenințarea aplicării forței fizice” [5, p. 6]. O astfel de determinare a noțiunii violenței nu corespunde conținutului real, nefiind luate în considerare o serie de circumstanțe.

În primul rând, violența nu poate fi determinată numai ca influență asupra organismului uman „împotriva violenței sale”. Situația în care victima își manifestă voința, iar acuzatorul se opune nu este întâlnită de fiecare dată. Cel mai des vinovatul nu reacționează deschis împotriva voinței victimei, la prima vedere ignorând-o, ci acționează pe ascuns sau folosind minciuna. De aceea, mai corect ar fi de caracterizat violența ca pe *o influență exercitată asupra subiectului împotriva voinței sale.*

În al doilea rând, chiar dacă vorbim numai de violența fizică, n-o putem atribui numai influenței forței fizice asupra corpului uman. La categoria respectivă de violență trebuie de atribuit și limitarea violentă a libertății victimei (legarea victimei sau încuierea ei în odaia unde se află). În cazul dat, privarea de libertate a victimei duce la suferințe fizice și morale, iar uneori chiar și la traume fizice sau psihice (de exemplu, ținerea victimei într-o încăpere neîncălzită pe timp de iarnă).

În al treilea rând, violența psihică nu poate fi limitată numai la amenințarea cu aplicarea forței fizice.

Altfel, considerăm că obiectul oricăror amenințări îl reprezintă relațiile juridice legate de activitatea psihicului uman dar și cele legate de inviolabilitatea corporală. Asupra psihicului influențează nu numai amenințarea cu aplicarea forței fizice, dar și amenințarea asupra altor valori și interese ale omului (de exemplu, demnitatea, onoarea, libertatea). Ba mai mult chiar: violența psihică constă nu numai din amenințări. Influența violentă asupra psihicului poate fi și sub forma de ofensă, insultă, ultraj și alte forme susceptibile de a produce traume psihice [6, p. 5].

Influențând nemijlocit asupra sistemului nervos central, persoanei îi pot fi insuflate anumite temeri sau poate fi dirijat comportamentul uman.

Astfel, putem defini violența ca fiind o influență exercitată nemijlocit asupra

unei persoane împotriva voinței sale, folosind pentru aceasta diverse mijloace cum ar fi: constrângerea, abuzul, cruzimea etc.

Legislația penală în vigoare nu definește noțiunea de violență. Analiza legislației penale arată că legiuitorul folosește peste 40 de termeni [1, p. 33], pentru a indica actele de violență, frecvența termenilor folosiți variind mult, printre care și noțiunea de constrângere.

Dacă aruncăm o privire în Dicționarul de expresii juridice latine, observăm că, în funcție de natura răului cu care este amenințată o persoană, violența se împarte în:

- violență fizică;
- violență psihică.

Desigur, între violența fizică și cea psihică există multe deosebiri, dar, totodată, atestăm între ele și o legătură intrinsecă. Violența fizică implică de fiecare dată anumite traume, deoarece orice durere fizică traumează psihicul (cu excepția cazurilor când durerea este adusă unei persoane aflate în stare inconștientă, de exemplu, sub anestezie).

În același timp, trauma psihică poate duce la dereglări ale unor funcții ale organismului sau chiar la deces.

În dicționarul de expresii juridice latine se menționează că violența psihică provine de la latinescul „metus” care înseamnă teamă și desemnează acel viciu de comportament ce constă în amenințarea cu un rău moral (de exemplu, compromiterea reputației, amenințări ce ating onoarea ori demnitatea persoanei etc.) de natură să provoace o temere care determină acea parte (persoană) să încheie un act, pe care nu l-ar fi încheiat în lipsa acestei temeri.

Violența psihică presupune un element *obiectiv*, respectiv amenințarea cu un rău, și un element subiectiv care constă în temerea insuflată; și anume răul privește personalitatea morală a victimei sau a altei persoane de care partea ce încheie actul este legată emoțional-afectiv.

De asemenea, violența psihică trebuie să aibă un caracter determinant la încheierea actului juridic, în ceea ce privește persoana care insuflă temerea, aceasta poate fi chiar contractantul sau o terță persoană.

Violența psihică atrage sancțiunea nulității relative a actului: dreptul la acțiunea în anulare se prescrie în trei ani, iar dovada se poate face prin orice mijloc de probă, inclusiv prin martori.

Din categoria infracțiunilor comise prin violență se detașează cele care vizează viața sexuală a persoanei.

În teoria și practica juridico-penală sunt expuse opinii controversate privind noțiunea și rolul violenței psihice în cazul infracțiunii de viol. Codul penal al Republicii

Moldova [7] utilizează termenul de constrângere psihică pentru a desemna violența psihică în cazul infracțiunii de viol.

Constrângerea morală [2, p. 29] sau psihică se execută prin amenințarea persoanei cu un pericol grav pentru ea sau pentru o altă persoană apropiată ei, amenințare menită să-i inspire victimei temerea că pericolul nu va putea fi înlăturat decât prin acceptarea relației sexuale.

Amenințarea trebuie să fie serioasă, adică susceptibilă să alarmeze victima, să se refere la săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare, iar, în raport de circumstanțele concrete în care se produce, sensul ei trebuie să fie neîndoielnic. Astfel, aici trebuie să fie prezent refuzul categoric al victimei de a consimți sau de a lăsa să se înțeleagă că ar consimți un raport sexual cu făptuitorul.

Când constrângerea a avut un alt scop, fapt confirmat de nesăvârșirea unui raport sexual sau a altor acțiuni cu caracter sexual, ea nu va constitui o tentativă de viol, ci o altă infracțiune contra persoanei (lovire, amenințare etc.).

În situația în care constrângerea psihică a avut scopul de a avea un raport sexual cu victima, dar, din motive independente de voința făptuitorului, acțiunea de constrângere a fost întreruptă, fapta nu poate fi încadrată ca o altă infracțiune contra persoanei, ci ca tentativă la infracțiune de viol sau perversiune sexuală prin constrângere. Constrângerea psihică poate fi exercitată atât de autorul actului sexual, cât și de un complice sau câțiva complici ai acestuia (atât bărbați cât și femei).

După cum este bine cunoscut, cea mai gravă infracțiune sexuală este violul, deoarece aproape în toate cazurile se cauzează victimei un prejudiciu fizic sau unele traume psihice în urma cărora victima poate rămâne cu dereglări neuropsihice grave și durabile în timp. Referitor la sexul victimei, în literatura de specialitate persistă ideea, conform căreia Victimă în cazul violului poate fi nu numai o femeie, dar și un bărbat. Actualmente, persoanele de sex feminin dau dovadă de nu mai puţină iniţiativă decât persoanele de sex masculin în sfera relaţiilor sociale privind viaţa sexuală [8, p. 160]. Împărtășim punctul de vedere expus de autorii autohtoni și ne aliniem acestei poziții.

În aceeași ordine de idei, vom menționa că violul poate fi comis și prin *amenințare*. Prin amenințare, ca mijloc de înfrângere a rezistenței victimei, se subînțelege sperierea victimei cu asemenea acțiuni sau vorbe care dezvăluie intenția reală a vinovatului de a aplica forța fizică față de victimă sau prin acțiunile de demonstrare a armei (pistolului, cuțitului), aplicând forța psihică asupra victimei.

Împărtășim ideea autorului Blinder B. care menționează în acest sens că: „nu contează, - scrie el, - de ce natură este amenințarea și când făptuitorul amenință să întreprindă acțiunile sale. Important este de constatat că pericolul poartă un caracter

serios, real și concret, că a înfrânt voința femeii de a opune rezistență și ea a fost impusă să jertfească libertatea sa” [9, p.8].

Pe bună dreptate, înfrângerea voinței victimei de a opune rezistență este posibilă nu numai prin amenințarea cu aplicarea forței fizice, dar și prin amenințări de altă natură. Dacă viața și sănătatea constituie valori supreme pentru persoană, societate, stat, aceasta nu înseamnă că demnitatea și libertatea sunt mai puțin importante pentru ființa umană. În toate cazurile amenințarea acestor valori influențează tot atât de mult asupra victimei ca și amenințarea cu atentarea la viața și sănătatea individului.

În ceea ce privește amenințările cu aplicarea violenței pe viitor, vom reitera că prezintă același efect, ca și amenințările cu aplicarea imediată a violenței. Victima poate conștientiza că ea nici acum, nici pe viitor nu-l va putea împiedica pe făptuitor să-și execute amenințarea sa. Iată un exemplu în acest sens.

În seara zilei de 02.07.90, C., întâlnind-o pe minora M. pe o alee din parcul central, a tras-o în tufari cu forța și a impus-o să accepte un act sexual cu el, amenințând-o că dacă nu va fi de acord, el va declara în public că ea este bolnavă de o boală cu răspândire sexuală. Știind că C. este capabil să-și pună în aplicare amenințarea, M. a cedat.

În cadrul măsurilor de urmărire penală, M. a explicat că în acel parc se afla iubitul ei și minciuna respectivă ar fi fost pentru ea „mai rău decât moartea”, iar să se opună acțiunilor lui C. ea nu a fost în stare.

Concluziile urmăririi penale și a instanței de judecată privind gradul de influență a amenințării asupra victimei trebuie să se bazeze nu numai pe conținutul amenințării, dar și pe particularitățile psihologice și de vârstă ale victimei, pe atitudinea ei față de valorile la care atentează vinovatul, pe concretizarea împrejurărilor în care a fost săvârșită infracțiunea, pe calitățile fizice și psihice ale vinovatului și pe alți factori ce influențează voința victimei.

Referitor la circumstanțele săvârșirii faptei, L. Andreeva menționează următoarele: ”Această împrejurare poate avea loc, în principiu, la săvârșirea acestei infracțiuni în locurile puțin populate, unde neproporționalitatea forțelor fizice ale violatorului și victimei este atât de evidentă, încât frica pentru viața sa exclude posibilitatea de a opune rezistență din partea victimei” [10, p. 80].

Astfel, doctrinara Andreeva, presupune comiterea violului în prezența amenințării concludente, când amenințarea vieții și sănătății victimei nu este expusă direct de vinovat, dar ea rezultă din însăși împrejurările, din comportamentul violatorului etc. Un moment complicat pentru calificare îl reprezintă violul prin amenințări mascate (ascunse). Acestea din urmă prezintă varietăți ale amenințării cu

caracter concludent. În astfel de cazuri, acțiunile vinovatului nu conțin semne reale ale amenințării. Calitățile negative ale subiectului sau calitățile unor obiecte sunt demonstrate din motive de laudă sau din alte motive. De obicei, violatorul vorbește pe un ton obișnuit, calm. Cu toate acestea, însă, informația primită de victimă într-o împrejurare respectivă poate, totalmente, să înăbușe voința sa.

R., neluând în considerare refuzul lui N., a insistat s-o conducă acasă de la restaurant. Pe drum el a început să-i povestească despre faptul că tocmai fusese eliberat din detenție, unde-și ispășise pedeapsa pentru omor, subliniind tot aici că pe el nu-l costă nimic să ucidă un om. Toate acestea au avut o influență atât de mare asupra lui N., încât atunci când R. a oprit-o pe o cărăruie neumblată la acea oră și i-a cerut să intre în contact sexual cu el, N. n-a opus nicio rezistență. Însă atunci când a început actul sexual a doua oară, victima i-a propus să intre la ea în casă, conducându-l de fapt, la vecini, unde locuia un colaborator al poliției. Aici R. și a fost reținut, iar apoi supus răspunderii penale.

În rechizitoriu și în sentință s-a menționat că violența s-a manifestat prin influența psihică asupra voinței victimei, pe care vinovatul a înfrânt-o prin dezvăluiri lăudăroase înfricoșătoare.

În opinia noastră, în acest caz infracțiunea a fost calificată corect, adică se caracterizează prin violența psihică, și nu fizică, deoarece voința victimei a fost paralizată de vorbele vinovatului care au precedat actul sexual și care au fost recepționate de victimă drept amenințare.

O atenție deosebită se acordă aspectelor influenței neinformative asupra psihicului victimei pentru a o aduce într-o stare de neputință (impunerea victimei de a lua substanțe narcotice sau somnifere). În acest caz ne aflăm în fața *violenței psihice*, dacă ea se rezumă la influența psihică și nu cauzează daune fizice, sau *fizică*, dacă soluția introdusă duce la schimbări patologice în organismul victimei.

Însă în cazul profitării de starea neputincioasă în care se află victima din cauze independente de voința vinovatului, este vorba despre o altă modalitate de săvârșire a violului, care se deosebește de violența fizică și psihică.

Referințe:

1. BUJOR, V. Noțiunea violenței în Dreptul Penal și în criminologie. În: Legea și viața, nr. 4, 1995.
2. BUJOR. V., MIRON. I. Violența sexuală: aspect juridico-penale și criminologice, Chișinău, 2001.
3. DONGOROZ, V., ș. a., Noul Cod și Codul Penal anterior – prezentare comparativă. București, 1968.
4. GROS, C. Dicționar enciclopedic de psihiatrie, București, 1992.

5. ГАУХМАН, Л. Д. Борьба с насильственными посягательствами. Moscova, 1969.
6. КОСТРОВ, Г. К. Уголовно-правовое значение угрозы. Автореферат канд. дис. Moscova, 1970.
7. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. Republicat în temeiul articolului III lit. c) al Legii nr. 277-XVI din 18 decembrie 2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 41- 44, art.120.
8. BRÎNZĂ, S., ULIANOVSCHI, X., STATI, S., GROSU, V., ȚURCANU, I. Drept penal. Partea Specială. Vol. II. Ediția II-a. cartier Juridic. USM, Chișinău, 2005, 804 p.
9. БЛИНДЕР, Б.А. Ответственность за изнасилование по советскому уголовному праву. Автореф. канд. дис., Ташкент, 1966.
10. АНДРЕЕВА, Л.А. Состав преступления изнасилования в советском уголовном праве, Leningrad, 1962.